

A líbiai egységkormány

I. BEVEZETÉS

A líbiai Bengáziban 2011. február 15-én kezdődtek a nagyszabású tömegtüntetések, amelyekre Moammer Kadhafi kormányzata azonnali erőszakos válasszal reagált. A tömegtüntetések rövid időn belül országos méretű ellenállási mozgalomba, majd az első polgárháborúba torkollott, és 2011. február 24-én megalakult a Nemzeti Átmeneti Tanács. A megalakulásától számított rövid időn belül, március 5-én már legitim kormányzatként nyilatkozott önmagáról, amely ellátja a belföldi államszervezési feladatokat, és Líbia külföldi képviseletét is.^[1]

A forradalom 2011. október 20-án, a sokak által gyűlölt Moammer Kadhafi halálával elérte célját, és a Nemzeti Átmeneti Tanács hivatalosan is magához vette a kormányzati feladatok ellátását. Azonban a Tanács nem rendelkezett kellő katonai és gazdasági erővel ahhoz, hogy Líbiát teljes egészében az ellenőrzése alatt tartsa, éppen ezért a 2012. július 7-én megtartott Általános Nemzeti Kongresszus tagjainak^[2] megválasztásakor még harcok folytak a különböző keményvonalas szeparatista, militáns és radikális iszlamista szervezetekkel szemben.

Az első demokratikus választáson a választókorú lakosság mintegy 80 százaléka járult az urnák elé, és a legnagyobb támogatottságot a Nemzeti Erők Szövetsége, valamint a Muszlim Testvériség helyi ágának számító Igazság és Építkezés Pártja élvezte.^[3] A választás után, 2012. augusztus 8-án a Nemzeti Átmeneti Tanács feloszlatta magát, és minden hatalmát az újonnan megválasztott Általános Nemzeti Kongresszusként delegálta.

Kadhafi kormányzatának bukása, valamint a demokratikus választás azonban nem a konszolidációt, hanem feszültségekkel teli időszakot és újabb forradalmat hozott el. Jelen tanulmány célja, hogy 2012-től kezdve röviden áttekintse a líbiai politikai erőviszonyokat, összegezze

[1] A Nemzeti Átmeneti Tanács hivatalos weboldala: <http://ntlibya.org/>.

[2] A 200 fős testületben 120 képviselő egyéni mandátummal, míg 80 képviselő pártlistáról kerül be, utóbbit főképp a nagyobb városok adják.

[3] A politikai tagoltság méretét mutatja, hogy a 200 fős testületben a Nemzeti Erők Szövetsége (39 képviselő), az Igazság és Építkezés Pártja (17 képviselő), a Nemzeti Front (3 képviselő), a Hazáért Unió (2 képviselő), a Nemzeti Középpárt (2 képviselő) és a Wadi Al-Hayah Párt (2 képviselő) szerzett több mandátumot listáról, az összes többi csoportosulás mindössze 1 főt juttatott be. (Szalai, 2015)

a kihívásokat, majd külön figyelmet szenteljen a nemzetközi támogatással bíró egységkormány, illetve annak fennmaradását befolyásoló tényezők bemutatására.

II. ÚT A MÁSODIK POLGÁRHÁBORÚHOZ

Az Általános Nemzeti Kongresszus működését a két legnagyobb párt, a Nemzeti Erők Szövetsége, valamint az Igazság és Építkezés Párt közötti rivalizálás határozta meg. Utóbbi, jóllehet nem rendelkezett olyan társadalmi támogatottsággal, mint az egyiptomi Muszlim Testvériség, mégis Kadhafi kormányzatának megbuktatásához az iszlamista csoportok jelentősen hozzájárultak. A forradalomban vállalt szerepük is a jelentősebb politikai képviselőtük megteremtését segítette, és a választás után egyre több képviselőt tudtak maguk mellé állítani.^[4] Miközben Líbiában különböző összecsapások, terrortámadások és merényletek sorozata követte egymást, a rivalizáló politikai erők sem tudták egységes irányba terelni a közügyeket.

2014. elején az Igazság és Építkezés Pártja kilépett az Ali Zeidan miniszterelnök által vezetett kormánykoalícióból, amely a kormány bukásához vezetett. Mivel a képviselők jelentős része informálisan az iszlamisták mögött állt, megszavaztattak velük egy olyan törvényt, amely a Kongresszus mandátumát 2014. februártól 2014 decemberéig meghosszabbította. Sokak számára nyilvánvalóvá vált, hogy az iszlamisták a hatalmuk megtartása végett vették semmibe a jogszabályokat, és ezzel felszínre került az a törésvonal, amely a napjainkig meghatározza Líbia belügyeit.

Elsőként Khalífa Haftar tábornok válaszolt az iszlamisták lépésre. Február végén egy televíziós-műsorban bejelentette a Kongresszus feloszlatását, majd egy ügyvivő kormány felállítását javasolta a soron következő választásokig. Mivel bejelentése a Kongresszus tevékenységét érdemben nem befolyásolta, 2014. március 16-án kezdetét vette a Méltóság hadművelet.

A Haftar tábornokhoz hű milíciák légvédelmi fegyverekkel, rakétákkal és nehézfegyverekkel megtámadták a parlamentet, ezzel kívánták foganatosítani Haftar tábornok televíziós bejelentését. A Kongresszus pánikszerűen választásokat írt ki júniusra, amelyen viszont csak a választásra jogosultak mintegy fele vett részt. Az Igazság és Építkezés Párt formálisan ismét alulmaradt a szekuláris-mérsékelt politikai erőkkel szemben, és a Kongresszus helyett a Képviselők Tanácsa vette át augusztus 4-én a parlament szerepét.^[5] Az iszlamisták azt az álláspontot képviselték, hogy az új választással Kadhafi hívei kerültek többségbe, mégis, a képviselők jelentős százalékának támogatásával el tudták érni, hogy az általuk támogatott Ahmed Maiteeq került miniszterelnöki pozícióba.

[4] Ashour, 2012, <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2012/5/02-libya-ashour/omar-ashour-policy-briefing-english.pdf>

[5] Libyan elections: Low turnout marks bid to end political crisis, 2014. 06. 26, *BBC News*, Forrás: <http://www.bbc.com/news/world-africa-28005801>

A Legfelsőbb Alkotmányos Bíróság jogellenesnek találta a miniszterelnök megválasztását, miközben Haftar tábornok tovább folytatta az iszlamisták elleni hadjáratot. Ezt már az iszlamisták sem hagyták válasz nélkül. Júliusban 270 jogászt, bírót, aktivistát, katonatisztet és rendőrt végeztek ki megtorlás gyanánt, és a Hajnal koalíció megkezdte Tripoli és Bengázi ostromát. A Képviselők Tanácsa elmenekült a fővárosból, és szeptemberben Tobrukban ült újra össze.^[6] Az iszlamisták magától értetődően nem ismerték el legitim kormányzatként a Képviselők Tanácsát, hanem csak a meghosszabbított mandátumú, immáron teljesen a saját hatalmuk alá vont Kongresszust. Ezzel intézményesült az ország kettészakadása, amelyet olyan további szereplők tesznek kezelhetetlenné, mint az Iszlám Állam, az egyes becslések szerint közel 2000 tagot számláló fegyveres milícia, valamint törzsi ellentétek fellángolása, kiváltképpen az ország délnyugati felén.

III. PÁRBESZÉD ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS

A nemzetközi szereplők számára idejekorán világossá vált, hogy a politikai szétesés következtében Líbia regionális destabilizáló tényezőként fog a közeljövőben megjelenni.^[7] Az észak-afrikai térségben a hosszú és ellenőrizhetetlen közös határszakaszok miatt hordoz potenciális veszélyt (például fegyvercsempészség, fegyveres alakulatok szabad mozgása), míg az Európai Unió szempontjából az afrikai kontinensről érkező migránsáradat állítja kihívás elé a döntéshozókat.

Az első polgárháború idején az ENSZ és a NATO katonailag is beavatkozott az eseményekbe. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa 2011. március 17-én elfogadta az 1973-as számú határozatot, amely repüléstilalmi zónát hozott létre Líbia légtérében, a lakosság védelmében a hadsereg gyengítését tűzte ki, valamint fegyverkereskedelmi embargót vezetett be. ENSZ felhatalmazással március 19-én kezdetét vette a NATO vezetésű katonai koalíció intervenciója, amely a felkelő csapatokat támogatta Kadhafi széteső félben lévő kormányzatával szemben. Az első polgárháború idején még egyszerűbb volt a „jó és rossz” felek meghatározása, a nemzetközi szereplők egyértelműen Kadhafival szemben foglaltak állást. Érdeemes megjegyezni, hogy az Arab tavasz nyomán fellángoló tüntetések, majd szervezett ellenállás a líbiai és szíriai kormányzatokat egyaránt véres megtorlásra ösztönözte. Amíg Líbiában a NATO intervenció és az ellenzéki milíciák képesek voltak megdönteni Kadhafi kormányzatát, addig Szíriában az orosz intervenció mentette meg el-Aszad kormányzatát a bukástól, jóllehet a felkelők itt is jelentős külső segítséget kaptak.

[6] Tobruk a hivatalos líbiai hadsereg koordinációs központjának számított a Méltóság hadművelet idején, így a Képviselők Tanácsa teljes katonai védelmet élvezett az iszlamistákkal szemben.

[7] Bővebb elemzést lásd: Tóth, 2016. Forrás: http://uni-nke.hu/uploads/media_items/toth-zoltan-balazs-biztonsagpolitikai-kihivasok-az-europai-unio-szomszedsagaban-i-libia.original.pdf (Letöltve: 2017.02.27.)

A második polgárháborúban azonban már jóval több szereplő jóval több törésvonal mentén sorakozott fel egymással szemben. Míg nemzetközi szinten a tobruki kormányzatot ismerték ugyan el, az iszlamista ellenkormányra mégis *de facto* legitim tárgyalófélként tekintettek.^[8] A katonai erőviszonyok többé-kevésbé megszilárdultak, így valamely fél külső katonai támogatása nemhogy megoldaná, de talán éppen rontana a fennálló helyzetet.

Mivel a kialakult viszonyok alapján nem keresztülvihető még több vérontás nélkül egy egyszemélyes rendezési folyamat, ezért az ENSZ Líbiai Speciális Missziójának (UNSMIL) közvetítésével a tobruki és a tripoli kormányzat képviselői Marokkóban 2015 decemberében tárgyalásztalhoz ültek. Kormányzati szereplőkön kívül pártvezetők, társadalmi csoportok képviselői, illetve egyéb más, helyi hatalommal rendelkező csoportok delegáltjai is részt vettek a tárgyaláson, amelyet december 17-én a Líbiai Politikai Megállapodás aláírása követett. Az ENSZ 2259-es számú határozatában december 23-án jóváhagyta a megállapodást és további ajánlásokat fogalmazott meg a líbiai szereplők számára, amely az együttműködésen alapuló konszolidációt mozdíthatja elő.^[9]

A megállapodás legfontosabb eredménye a nemzeti egyetértés kormányának (a továbbiakban: egységkormány) felállítása, amely hidat teremt a két rivális kormányzat között (értelemszerűen az Iszlám Állam nem részese). Az egységkormány Európai Unió és az ENSZ támogatását élvezte emellett, hogy Líbiában olyan intézmények ismerik el működését, mint a központi bank, nemzeti olajvállalat, a Líbiai Beruházási Hatóság, valamint a települési hatóságok.^[10]

Az egységkormány számára a nemzetközi aktorok nem kisebb feladatokat tűztek ki, mint új alkotmány megírása két éven belül, fegyverek begyűjtése, a milíciák feloszlata, az Al-Kaida és Iszlám Államhoz tartozó személyek listázása, az Iszlám Állam elleni aktív harc, továbbá az általános alapjogok biztosítása.^[11]

A tobruki kormányzat képviselőháza kiemelt szerepet kapott a nemzeti egyetértés kormányának felállításában, ugyanis annak pozitív szavazatához volt kötve. Fáiz asz-Szarrádzs vezetésével 2016 januárjában felállt a kormány, azonban a tobruki kormányzat az ENSZ többszöri felszólítása ellenére sem hagyta

[8] A tobruki kormányzat katonailag előnyösebb pozícióban van az iszlamista kormányhoz képest, ugyanis a Líbiai Nemzeti Hadsereg integrálja a harcolni vágyó önkénteseket és csapatokat, és kisebb az esély a különböző frakciókra való szétesésre. Ellenben a tripoli-i kormányzat egy sokkal heterogénebb hadsereg irányításáért felel, azonban az erőviszonyok ennek ellenére nagyjából kiegyenlítettek. (*Guide to key Libyan militias*, BBC News, 2016. január 11. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19744533> Letöltve: 2017.02.28.)

[9] *Resolution 2259*, United Nations Security Council, S/RES/2259 (2015) Forrás: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2259.pdf (Letöltve: 2017.02.28.)

[10] *A Tanács következtetése Líbiáról*, Sajtóközlemény, 193/16, 2016. Forrás: http://www.consilium.europa.eu/press-releases-pdf/2016/4/139_hu.pdf (Letöltve: 2017.03.01.)

[11] *Resolution 2259*, United Nations Security Council, S/RES/2259 (2015) Forrás: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2259.pdf (Letöltve: 2017.02.28.)

jóvá. Végül 2016. március 30-tól kezdte meg működését a kilenc tagból álló elnöki tanács a miniszterelnök vezetésével, amely az egységkormány végrehajtó ága. Mindkét intézmény Tripoliban székel, így az iszlamista Általános Nemzeti Kongresszus tagjai és támogatói a nemzeti egység kormányhoz is kötődő Államtanácsba helyezték át magukat. 2016 októberében az Általános Nemzeti Kongresszus miniszterelnöke, Khalifa Ghwell megpróbálta magát megerősíteni az új államszervezetben, azonban támogatottság hiányában ez nem sikerült.^[12]

A nemzetközi támogatással létrehozott központi hatalom az iszlamisták által ellenőrzött Tripoliban székel, ami a Méltóság koalíció szerint aggályokat vet fel. Egyfelől sérelmezik azt, hogy meglátásuk szerint túlsúlyba kerültek a mérsékelt iszlamista blokkhoz köthető politikusok, amely felállás hasonlít a 2014-es második forradalom kitörésének okára. Másfelől a tobruki kormányzat haderejét irányító Haftar tábornok és szövetségesei sérelmezték, hogy az új kormányban nem katonai vezetőt, hanem egy kelet-líbiai parancsnokot neveztek ki védelmi miniszternek.

A tobruki kormányzat tovább azért is keményebb tárgyalópartner, mivel igyekszik jó kapcsolatokat ápolni azzal az Oroszországgal, amely Szíriában a katonai intervenciónak köszönhetően megakadályozta Bassár el-Aszad kormányzatának összeomlását. 2017. január 11-én Haftar tábornok az orosz védelmi miniszterrel tartott videokonferenciát, amelyet az elkövetkező napokban az orosz flotta gyakorlatozása követett a líbiai vizeken. A gyakorlatokat a tobruki kormányzat koordinálta, amellyel azt a látszatot kívánta kelteni az iszlamista, valamint az egységkormánnyal szemben, hogy a líbiai katonai műveletek irányításának ő az egyedüli letéteményese.^[13]

Fáiz asz-Szarrádzs miniszterelnök hasonlóan igyekszik jó kapcsolatokat kialakítani Oroszországgal, Sergej Lavrov külügyminiszterrel, illetve a líbiai moszkvai nagykövettel több megbeszélést is tartottak. Hivatalosan arra kérte Oroszországot, hogy segítsen hozzá a két szembenálló kormányzat közötti párbeszéd elmélyítéséhez és közvetítsen a felek között.^[14] Továbbá sem a Hajnal, sem a Méltóság keményvonalas egységei nem ismerik el az egységkormány fennhatóságát, ugyanis abban hatalmuk korlátozását látják. Ennek köszönhetően az egyik legfontosabb pont, a fegyverek begyűjtése és milíciák feloszlata eddig még nem valósult meg, amely továbbra is potenciális biztonsági kockázatot jelent.

[12] *A quick guide to Libya's main players*, European Council on Foreign Relations, Forrás: http://www.ecfr.eu/mena/mapping_libya_conflict (Letöltve: 2017.03.01.)

[13] *A Powerful Show of Support for the House of Representatives*, Stratfor, 2017.01.11. Forrás: <https://www.stratfor.com/analysis/powerful-show-support-house-representatives> (Letöltve: 2017.03.01.)

[14] Serraj: Russia a possible Intermediary with Haftar, *Libya Business News*, 2017. február 21. Forrás: <https://www.libya-businessnews.com/2017/02/21/serraj-russia-a-possible-intermediary-with-haftar/> (Letöltve: 2017.03.02.)

IV. KOCKÁZATOK

Líbia politikai tagoltságának felszámolásához ugyan már született egy nemzetközileg támogatott intézmény, azonban számos olyan tényező figyelhető meg, amelyek veszélyeztetik a konszolidációt. A kockázatok az alábbi bontásban kerülnek bemutatásra:

1. **Törésvonalak:** A Líbiát polgárháborúba taszító törésvonalak továbbra is jelen vannak az országban. A mérsékelt iszlamisták áttemelték hatalmukat az új kormányba, míg a Líbiai Hajnal az új kormány irányítása alatt lévő hadsereggel került összevonásra. A tobruki kormányzat a fentiekre hivatkozva fenntartja a jogot, hogy továbbra is külön utakon járjon. Erre példa az Oroszországgal való kapcsolatok egyoldalú ápolása, a nemzetközileg ugyan el nem ismert, de működő központi bank fenntartása, valamint egy különálló nemzeti olajtársaság létrehozása. Az új közös kormány ezért korlátozottan tudja működését kifejteni, hiszen egyik fél részéről sincsen meg a teljes elköteleződés, mivel hatalmuk visszaszorulását látják benne.
A felek közötti kölcsönös bizalmatlanság, a milíciák működése, és a legitimáció hiánya is akadályozza az egységkormány megerősödését. Jövőbeni működése és sikeressége a hozzá lojális haderőtől, az ország távolabbi részein pedig a helyi szinten lojalitásukat kifejtő milíciák és törzsi vezetők együttműködési hajlandóságától függ. Ugyanis politikai-diplomáciai szinten hiába élvezzi akár az ENSZ, akár az Európai Unió támogatását, ha belföldön hatalmi eszközökkel nem képes akarátát érvényesíteni.
2. **Katonaság:** A nemzetközileg támogatott kormány először politikai, majd katonai és gazdasági síkon kívánja feloldani a polgárháborús állapotokat. A katonai rendezés egyelőre kudarcot vallott, mivel a szembenálló keményvonalasok „nem hódolnak be” az új kormánynak, és az országban működő több ezer milíciát és helyi hatalmat az erőszakoszervek és katonaság jelenlegi állapotában nem lehet felszámolni. Egyesített haderővel talán nyílna erre mód, azonban Haftar tábornok az általa irányított csapatokat inkább személyes ambíciói megvalósítására, semmint a konszolidáció előmozdítására használja fel.
3. **Szűkös pénzügyi források:** A két polgárháborúnak köszönhetően az infrastruktúra számottevő része megsemmisült vagy megsérült, a politikailag kettészakadt ország a gazdaság szempontjából is felbomlott, és további területek váltak ki a gazdaság körforgásából. Líbia becslések szerint mára több mint 68 milliárd dollárnyi olajbevételtől esett el, köszönhetően a hektikus hatalmi viszonyoknak.^[15] Az olajból befolyt külföldi valutára épülő országban van így 2011 óta a világ egyik leggyorsabban zsugorodó gazdasága, amely kiegyensúlyozatlan éves költségvetéseket és általános elszegényedést hozott magával.

[15] Raval, Anjli: War and strife have cost Libya \$68 bn in lost oil revenues, *Financial Times*, 2016. 01.24. Forrás: <https://www.ft.com/content/4dc800de-c27a-11e5-b3b1-7b2481276e45> (Letöltve: 2017.03.02.)

2014-ben a költségvetési deficit 43 százalékról 2015-re 75 százalékra ugrott, és ugyanerre az évre a GDP hiányt 76 százalékra növelte.^[16]

Ahhoz, hogy a gazdaság romlása csillapodjon, vagy megálljon, egyidejűleg több tényezőre is szükség lenne – azon túl, hogy a harcok azonnal véget érjenek, illetve a politikai egység megszilárdulna: az olajexport felélékítése – bár 2014 közepe óta 75 százalékkal zuhan az olaj világpiacon, ami szerényebb bevételeket eredményezne –, befektetők megnyerése, hitelek igénylése, és a nemzetközi közösség aktív pénzügyi támogatása. Utóbbira lehet hozni konkrét példát is: 2016. október és 2017. szeptember között az ENSZ Fejlesztési Program (UNDP) 31 millió dollárral kíván hozzájárulni a líbiai gazdaság fejlesztéséhez, amelyből 2 millió dollárt az Egyesült Államok ad a USAID-en keresztül.^[17] A fejlesztési támogatás címzettje az egységkormány, amely egyfajta gazdasági legitimitást is eredményezhet. Bár minden külső támogatás fontos, azonban összevetve a korábbi évek kieső dollár milliárdjaival látható, hogy érdemi változásokat ezzel a támogatási intenzitással nem lehet elérni.

A gazdasági háttér való rövid áttekintése azért lényeges, mivel ebből levezethető a törésvonalak hosszú távú fennmaradása, illetve a polgárháborús veszély kialakulása/jelenlegi viszonyok fennmaradása. Polgárháború idején ugyanis az adott állam egy ördögi kör szorításába kerül: ahhoz, hogy a szembenálló felek finanszírozzák a harcot, a védelmi kiadások növelése szükséges a többi terület forrásmegvonása mellett. Ez általános elszegényedéshez vezet, a gazdasági kilátások összeomlanak, és a kölcsönös ellenségkép kereséssel a törésvonalak pedig éppen hogy mélyülnek. Paul Collier és Anke Hoeffler a fejlődő államok polgárháborúit vizsgálva megállapították, hogy a polgárháború lezárása után 44 százalék esély van arra, hogy öt éven belül újra kiújuljanak a harcok, köszönhetően a gyenge gazdasági képességekkel bíró állam általános szociális elégedetlenségeinek, valamint az emberek tudatában még nagyon is élő törésvonalaknak.^[18]

4. Regionális külső szereplők: Az Európai Unió, valamint az ENSZ célkitűzései egybeesnek, a problémák a regionális hatalmak szerepvállalásánál kezdődnek. A keleti szomszéd, Egyiptom jó kapcsolatokat ápol a tobruki kormánzzal, és magas rangú líbiai vezetők gyakran utaznak Kairóba. A két aktor között meghatározó a fegyverkereskedelem, valamint a közös politikai cél megvalósítása, a radikális iszlám megsemmisítése. Egyiptomban az Arab Tavaszt követően a hadsereg megvívta a maga hatalmi harcát a Muszlim Testvériség

[16] World Bank statistics: <http://www.worldbank.org/en/country/libya/overview> (Letöltve: 2017.03.02.)

[17] The Stabilization Facility for Libya (SFL) Explained, *Libya Business News*, 2017.02.22. Forrás: <https://www.libya-businessnews.com/2017/02/22/the-stabilization-facility-for-libya-sfl-explained/> (Letöltve: 2017.03.02.)

[18] Collier - Elliot - Hegre - Hoeffler - Reynal-Querol - Sambanis, 2003, 82-83. Forrás: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/13938/567930PUB0Brea10Box353739B01PUBLIC1.pdf;sequence=1> (Letöltve: 2017.03.03.)

visszaszorításáért, és nem lenne számára előnyös, ha a szomszédjában túlzottan megerősödne az iszlamisták és általuk támogatott szervezetek. Egyes elemzők úgy vélik, ezért még a kelet-líbiai országrész autonómiáját is hajlandó támogatni, hogy pufferzónát hozzon létre a Khalífa Haftar tábornok által befolyásolt hatalmi tömbbel. Éppen ezért mindent megtesz, hogy Haftar tábornok pozícióit megerősítse, másfelől az egységkormány törekvéseit is támogatja, amely mindezek tudatában erőtlennül hat.^[19]

Az Egyesült Arab Emírségek hasonló ambíciókkal bír Líbiával szemben, mint Egyiptom. Igaz, a jemeni polgárháborúval párhuzamosan csökkent az érdeklődése. Egyiptomnál jóval aktívabban támogatja az új kormány munkáját, ugyanakkor fegyvereket szállít Haftar tábornoknak és különböző milíciáknak. Törökország és Katar az iszlamista oldalt támogatja, jóllehet politikai kapcsolataik közel sem olyan kiterjedtek, mint amilyen az egyiptomi és a tobruki kormány közötti.

Algéria és Tunézia geopolitikai helyzetüknél fogva érdekelt a konszolidációban, jóllehet egyik fél mellett sem kötelezik el magukat. Érdejük, hogy stabilizálódjanak a politikai viszonyok, valamint a radikális iszlám, kiváltképpen az Iszlám Állam befolyása csökkenjen.

V. KONKLÚZIÓ

Ahhoz, hogy Líbiában megfékezze a politikai-gazdasági szétesést, egyidejűleg több tényezőnek is teljesülnie kellene. Az egységkormánynak az eddiginél hatékonyabban kell fellépnie akár a belföldi, akár a külföldi szereplőkkel szemben. Természetesen a tobruki kormány utóbbi kapcsán olyan képet kíván kialakítani a kormányról, mintha a „külföld” bábja lenne, ami egyedül csak arra jó, hogy zöld utat adjon egy esetleges katonai intervenciónak.^[20] Ez az elképzelés ugyanakkor közel sem olyan könnyen keresztülvihető, mint ahogy azt a tobruki kormányzat beállítja, hiszen számos nagyobb volumenű politikai döntést és elhatározást kellene fogantatni. Ahogy korábban is említésre került, a most szembenálló felek a nemzetközi közösség számára nem kategorizálhatók be olyan egyértelműen, mint az első polgárháború idején Kadhafi kormányzata és az ellene felkelők. Egy esetleges katonai intervenció valószínűleg az egységkormány végét is jelentené, hiszen a tobruki kormányzat ezt nyílt támadásként értelmezné, és további belföldi-regionális konfliktusokat eredményezne.

[19] *A quick guide to Libya's main players*, European Council on Foreign Relations, Forrás: http://www.ecfr.eu/mena/mapping_libya_conflict (Letöltve: 2017.03.01.)

[20] Toaldo, Mattia: *Intervening Better: Europe's Second Chance in Libya*, European Council on Foreign Relations, 3. Forrás: http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR172_-_INTERVENING_BETTER_-_EUROPES_SECOND_CHANCE_IN_LIBYA_2.pdf (Letöltve: 2017.03.03.)

Szükség van továbbá azonnali pénzügyi segítségre, amelyet célzottan az egységkormánynak ajánlanának fel külső szereplők. A támogatások kifejezetten stabilizációs-fejlesztési célokat kell, hogy szolgáljanak, hogy ne a tobruki kormányzat és egyéb helyi erők véres visszaszorítására fordítsák. Ehhez a nemzetközi szervezetek részéről, mint ENSZ és Világbank, szigorú kontrollmechanizmusok kiépítése is szükséges lenne.

A gazdaság állapotának stabilizálásához, a fejlődés alapjainak megteremtéséhez az ország belbiztonságának helyreállítása is szükséges. Ez magában foglalja az Iszlám Állam és egyéb terrorista-militáns szervezetek megsemmisítését, a milíciák lefegyverzését, és egy közös hadsereg felállítását. Jelenleg ugyan létezik közös hadsereg az egységkormány fennhatósága alatt, azonban a tobruki kormány is egy ütőképes haderőt tudhat magáénak, amivel biztosítja a létezését. A közbiztonság helyreállításával párhuzamosan, vagy azt megelőzősen biztosítani kell az országhatárok védelmét, ami a földrajzi sajátosságokból kifolyólag még egy működő állam mellett is kihívást jelent. Ugyanakkor, ha a radikális milíciák, fegyverek és az Afrikából tömegesen érkezők továbbra is fennakadás nélkül beáramlanak, a közbiztonság helyreállítására tett kísérletek alig fognak sikert aratni.

Az, hogy Líbia a jövőben milyen úton fog továbbhaladni attól függ, melyik politikai-gazdasági hatalmi központ ragadja magához az ország teljes irányítását. A legrosszabb forgatókönyv a jelenlegi állapotok megszilárdulása, amely az ország lassú kivéreztetéséhez, és akár területi integritásának megbomlásához is vezethet. Nem is kell földrajzilag messzire menni, az 1983. és 2005. közötti második szudáni polgárháború Dél-Szudán kiválásához vezetett végső soron. De a szíriai polgárháború kapcsán is merültek fel területrendezési elképzelések, amelyek a hatalmi központok és általuk uralt területek mentén alakítanának ki föderatív berendezkedést. Kérdéses, mennyire lenne hatékony egy olyan politikai berendezkedés, amely nyugati típusú politikai kultúra terméke, és működéséhez hasonlóképpen nyugati típusú demokrácia kialakítása szükséges.

Az egységkormány addig lesz működőképes, amíg a szembenálló felek részt vesznek a munkájában. Ha a hatalmi viszonyok felborulnak – mint ami a második polgárháborúhoz is vezetett –, kérdéses, hogy a nemzetközi támogatás ellenére is érdemi tevékenységet tudna-e kifejteni. Három út kínálkozik tehát:

1. Iszlamisták felemelkedése: 2013 decemberében az akkori törvényhozó szerv, az Általános Nemzeti Kongresszus szavazott a saría, mint a jogrendszer alapjának bevezetéséről,^[21] és nem sokkal rá az Igazság és Építkezés Pártja kilépett a kormányból, ami annak bukását eredményezte. A Muszlim Testvériségből kinövő párt hatalmának biztosítása érdekében egyoldalúan változtatott az Általános Nemzeti Kongresszus tagjainak választási szabályain, ami Khalífa Haftar tábornok fegyveres offenzívájához, így a második polgárháborúhoz vezetett.

[21] Libyan assembly votes to follow Islamic law, *Reuters*, 2013. december 4. Forrás: <http://www.reuters.com/article/us-libya-law-idUSBRE9B30M220131204> (Letöltve: 2017.03.06.)

Az iszlamisták céljai változatlanok, így térnyerésük valószínűsíthetően a saría egész országra történő kiterjesztését is jelentené, amivel azonnal maguk ellen fordítanak a tobruki kormányzatot és támogatóit, a szekuláris erőket, illetve a különböző törzseket. A saría nemcsak a jogrendszer és a mindennapok, hanem a gazdasági-pénzügyi élet, illetve igazságszolgáltatás alapjainak megváltoztatását is jelentené. Mivel a Muszlim Testvériséget a katonaság ellehetlenítette Egyiptomban és végső soron megfosztotta demokratikus úton elnyert pozíciójától, új nemzetközi törésvonal alakulna ki az észak-afrikai régióban. A külső és belső törésvonalak további erősödése pedig valószínűsíthetően még távolabb taszítaná Líbiát a konszolidáció reményétől.

2. Nacionalisták felemelkedése: ez a pont tulajdonképpen a tobruki kormányzat, és Haftar tábornok győzelmét jelentené. A nacionalista oldal ellenzi a saría bevezetését, és a második polgárháború kirobbanása is azt mutatja, hogy az iszlamisták visszaszorításért az erőszakos eszközöktől sem riad vissza. Egyiptomban a Muszlim Testvériség és a soraik közül megválasztott Mohamed Morsi elnök alapjaiban kívánta 2012 után átrajzolni a gazdasági erőviszonyokat, a hadsereg kárára. Azonban a hadsereg nem volt hajlandó politikai-gazdasági pozíciójáról lemondani, így 2013-ban megbuktatta az első, demokratikus úton megválasztott elnököt és annak kormányzatát. Utána a közel egymillió fős tagsággal bíró Muszlim Testvériséget, és a hozzá kapcsolódó Szabadság és Igazság Pártot számolta fel, mivel terrorista szervezetnek minősítették egy olyan 16 halálos áldozatot követelő öngyilkos merénnyel összefüggésben, ami nem is volt a szervezethez köthető.^[22]

Mivel a nacionalista oldal szoros kapcsolatokat ápol Egyiptom katonai-politikai vezetésével, valamint az el-Aszad kormányzatát támogató Oroszországgal, így nem elképzelhetetlen, hogy hatalomra jutása esetén hasonlóan az iszlamisták visszaszorítására és azok pártjainak, szervezeteinek feloszlására törekedne. Ez a lépés magával hozná a radikális iszlamisták bosszúját, mint például a 4-5 ezer tagot számláló Anshar al-Sharia szalafista terrorszervezet potenciális merényletei.

3. Az egységkormány felemelkedése: Létét nemzetközi szervezetek és harmadik országok közbenjárásának, illetve aktív közvetítésének köszönheti. Az egységkormány integrálni kívánja a szembenálló feleket egy olyan struktúrájú kormányzatban és olyan lefektetett célokkal, amelyeket az ENSZ határozatában is fogantatosított. A nemzetközi szereplők és harmadik országok a szuverenitás tiszteletben tartása határán táncolva mindössze iránymutatást adhatnak a líbiai feleknek, azonban a legfontosabb döntéseket már nekik kell meghozniuk. Pénzügyi források rendelkezésre bocsátásával természetesen közvetlenül irányíthatják a belföldi folyamatokat (mint például pénz folyósítását adott

[22] Nasralla, Shadia: Egypt designates Muslim brotherhood as terrorist group, *Reuters*, 2013. 12. 15. Forrás: <http://www.reuters.com/article/us-egypt-explosion-brotherhood-idUSBRE9BO08H20131225> (Letöltve: 2017.03.06.)

reform megvalósításához kötni), mégis, amire egyáltalán nincs ráhatásuk, az a törésvonalak felszámolása. Az egységkormány legnagyobb ellensége a líbiai társadalomban meghúzódó mély törésvonalak megléte, amely gátat szab a kompromisszumoknak, és a kölcsönös bizalmatlanság és félelem okán senki sem játszik nyílt lapokkal, mindenki a saját tábora erősítését tartja elsősorban szem előtt. A tobruki kormányzat és Haftar tábornok egyenesen ellenséget lát az új kormányban, amely véleményük szerint egy külföldi katonai intervenciónak a hírnöke.

Az egységkormány megfogalmaz minden olyan célt, ami Líbia konszolidációjához vezethetne, azonban számos politikai-katonai szereplőben – itt elég a tobruki kormányzatra, vagy szélsőséges milíciákra gondolni – ellenérzést vált ki, hiszen az intézmény nem szervesen, hanem nemzetközi közbenjárás hatására alakult ki. Éppen ezért kérdéses az egységkormány legitimitációjának megteremtése is, ugyanakkor nélküle a második polgárháború kirobbanásakor leírt viszonyok állnának újra fent.

Összességében megállapítható, hogy a líbiai polgárháború felszámolásához a nemzetközi szereplők és az egymással szembenálló felek közös elhatározása szükséges. Leírva könnyebbnek tűnik, mint azt a valós viszonyok között keresztülvinni. Napjaink konfliktusaiban látható – Ukrajna, Szíria, Líbia, Jemen, vagy a dél-szudáni polgárháború –, hogy az egymással szembenálló felek és az azokat támogató országok saját hatalmi céljaik elérése érdekében nem hajlandók engedni, ami a konfliktussal sújtott országokat egyre rosszabb helyzetbe taszítja.

IRODALOM

- Ashour, Omar (2012): *Libyan Islamist Unpacked: Risa, Transformation and Future*, VBrookings Doha Center, május, <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2012/5/02-libya-ashour/omar-ashour-policy-briefing-english.pdf>
- Collier, Paul – Elliot, V. L. – Hegre, Havard – Hoeffler, Anke – Reynal-Querol, Marta – Sambanis, Nicholas (2003): *Breaking the Conflict Trap – Civil War and Development Policy*, World Bank and Oxford University. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/13938/567930PUB0brea10Box353739B01PUBLIC1.pdf;sequence=1>
- Garai Nikolett – Polgár Katalin – Szalai Máté (2016): Líbia: egy lehetséges európai beavatkozás kérdőjelei, *KKI elemzések*, E-2016/14. szám, 16 p. http://kki.hu/assets/upload/Lebia_KKI_elemezsek_0530.pdf
- Szalai Máté (2015): Az Iszlám Állam Líbiában? *KKI-Elemzések* E-2015/3. szám, 9 p.
- Tóth Zoltán Balázs (2016): Biztonságpolitikai kihívások az Európai Unió szomszédságában – Líbia, *Nemzetbiztonsági Szemle*, IV. évfolyam, 3. szám, http://uni-nke.hu/uploads/media_items/toth-zoltan-balazs-biztonsagpolitikai-kihivasok-az-europai-unio-szomszedsagaban-i-libia.original.pdf

